

**PRZEGŁĄD ZACHODNIOPOMORSKI
ROCZNIK XXXV (LXIV) ROK 2020 ZESZYT 2**

A R T Y K U Ł Y

JAKUB ŁUKASZEWSKI

<https://orcid.org/0000-0002-1246-5281>

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu

jl21380@amu.edu.pl

**JESZCZE O INKUNABUŁACH SZCZECIŃSKIEGO GIMNAZJUM
MARIACKIEGO W ZBIORACH BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ
W POZNANIU („NOWE” EGZEMPLARZE I FRAGMENTY)***

Słowa kluczowe: inkunabuły, stare druki, Gimnazjum Mariackie w Szczecinie, fragmenty, makulatura intrologatorska

Keywords: incunables, old prints, Marian Gymnasium in Szczecin, fragments, binding wastepaper

Powstaniu tego artykułu przyświecały dwa cele – pierwszym było uzupełnienie dotychczasowej wiedzy o inkunabulach z biblioteki szczecińskiego Gimnazjum Mariackiego w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu (dalej BUP) o trzy nowo odnalezione zabytki. Drugim zaś prezentacja wstępnych efektów badań drukowanej makulatury intrologatorskiej – odnalezionych fragmentów paleotypów w oprawach starych druków proveniencji tego szczecińskiego gimnazjum w BUP. Szczegółowy opis znalezisk znajduje się niżej, w dołączonym do tekstu katalogu (aneks I).

Inkunabułom szczecińskiego Gimnazjum Mariackiego (i innych zachodniopomorskich księgozbiorów) poświęciła swe badania Agata Michalska¹. Jej

* Za cenne uwagi dotyczące dziejów kolekcji inkunabułów Gimnazjum Mariackiego w Szczecinie dziękuję Agacie Michalskiej z Sekcji Starych Druków Książnicy Pomorskiej w Szczecinie.

¹ Agata Michalska, „Inkunabuły bibliotek Pomorza Zachodniego i ich powojenne losy”, w: *Księgozbiory rozproszone. Losy księgozbiorów historycznych po II wojnie światowej*, red. Aleksandra Siuciak (Malbork: Muzeum Zamkowe, 2015), 129–138; też, „Inkunabuły Książnicy

dociekania pozwoliły na rekonstrukcję przedwojennego zbioru inkunabułów tej szczecińskiej księżnicy². Rozproszony po drugiej wojnie światowej księgozbiór wspomnianego Gimnazjum trafił częściowo również do BUP. Przejęto m.in. kilka tysięcy starych druków³, wśród których rozpoznano, jak dotąd, osiem inkunabułów⁴.

W trakcie opracowywania niezidentyfikowanych starych druków BUP⁵ natrafiłem na klocek formatu 4° zawierający łącznie 14 dzieł⁶ (sygn. SD 4472 II – SD 4485 II), współoprawionych krótko po 1516 roku. Były wśród nich trzy nierozpoznane dotąd edycje, które okazały się być inkunabułami (Katalog: nr 1, 3, 7). Niestety, pierwszy właściciel klocka, choć pozostawił po sobie bardzo liczne ślady lektury w postaci obszernych, rękopiśmiennych komentarzy w łacinie i niemieckim, nigdzie się nie podpisał. Poza komentarzami do czytanego tekstu, zapisał jednak kilka interesujących notek kronikarskich, pozwalających bliżej określić środowisko, z którego się wywodził. Były to – sześciowiersz w leoninach⁷ o zarwaniu się mostu tumskiego we Wrocławiu w Niedzielę Palmową 28 marca 1423 roku (Aneks, nr XVI/8), dokładna data przejścia Żar przez Joachima Bibersteina (15 czerwca 1512) oraz upamiętnienie Konrada Wimpiny i założenia uniwersytetu we Frankfurcie nad Odrą w 1506 roku (Aneks, nr XVI/10). Notki

Pomorskiej w świetle ostatnich badań”, w: *Książka dawna i jej właściciele*, red. Dorota Sidorowicz-Mulak, Agnieszka Franczyk-Cegła, t. 1 (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2017), 215–225; Agata Michalska, Alicja Łojko, *Katalog inkunabułów Księżnicy Pomorskiej w Szczecinie* (Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica, 2016).

² Agata Michalska, „Inkunabuły dawnej biblioteki gimnazjalnej w Szczecinie – próba odtworzenia zasobu”, *Przegląd Zachodniopomorski* 2 (2020): 119–141.

³ Trzeba dodać, że w zbiorach BUP znajduje się również wiele starych druków z innych, przedwojennych, szczecińskich instytucji. Wymieniam najczęściej spotykane proveniencje: Gesamt-Kirchen-Bibliothek, Stadt-Bibliothek, Bibliothek der Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Altertumskunde in Stettin.

⁴ Zofia Kawecka, „Materiały do katalogu inkunabułów Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza”, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza. Biblioteka Główna* 1 (1960): 107, 146, 147, 256, 262, 283; Henryk Kowalewicz, „Dodatki do katalogów inkunabułów i druków polskich XVI w. Biblioteki UAM w Poznaniu”, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Biblioteka* 9 (1970): 4, 15; Wiesław Wydra, *Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu* (Poznań: Biblioteka Uniwersytecka, 2002), 75, 128, 184, 185, 213, 327, 334, 358.

⁵ Zbiór liczy ponad 400 niezidentyfikowanych dzieł drukowanych z XVI–XVII w. i posiada katalog kartkowy, dostęp 20.03.2020, <https://buuam.digital-center.pl/>.

⁶ Wszystkie współoprawne XVI-wieczne druki z tego klocka otrzymały uproszczone noty katalogowe, zawarte w Aneksie II: XVI/1–XVI/11.

⁷ Franz Wachter, wyd., „Sigismundi Rosiczii chronica”, w: *Geschichtschreiber Schlesiens des XV. Jahrhunderts. Scriptores Rerum Silesiacarum*, t. 12, (Breslau: Josef Max & Comp. 1883), 46.

te, wraz z obecnością w klocku trzech rzadkich druków frankfurckich (Aneks, nry XVI/9–11), mogą dowodzić tego, że anonimowy właściciel był z pochodzenia Ślązakiem, a po 1516 roku studiował we Frankfurcie nad Odrą. Z kolei fakt, że w jednym ze współoprawnych dzieł był spis przywilejów dla szpitalników św. Antoniego (Leipzig: [Martinus Landsberg, ca 1497⁸] = Katalog nr 7), pozwala przypuszczać, że ów Ślązak był w jakiś sposób związany z placówką Antonitów, być może w Brzegu⁹. Trudno jednoznacznie odpowiedzieć, kiedy wolumin trafił do Szczecińskiego Gimnazjum Mariackiego, jednak pewne jest, że znajdował się tam w pierwszej połowie XIX wieku¹⁰.

Drugim zagadnieniem, które chciałbym poruszyć, będzie opis pozostałości inkunabułów, użytych jako makulatura introligatorska. Odnalazłem pięć takich fragmentów w oprawach czterech woluminów o proveniencji Mariackiego Gimnazjum¹¹. Fragmentami dwóch paleotypów wypełniono oprawę jednego starego druku (poniżej, Katalog nr 2, 4). Raz fragment posłużył za tzw. element przybyszowy – scyzurę¹² (nr 5) oraz dwukrotnie, jako obleczenie opraw¹³ (nr 6, 8). We

⁸ *Gesamtkatalog der Wiegendrucke, Manuskript*, nr GW M35433, dostęp 23.03.2020, <https://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de>, dalej cyt. GW M. Por. również Alodia Kawecka-Gryczowa, Maria Bohonos, Eliza Szandorowska, oprac., *Inkunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*, t. 1, cz. 2, (Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, 1970), nr 4579, dalej cyt. jako: IBP.

⁹ Był to jedyny ośrodek antonitów na Śląsku, gdzie bracia trafili na pocz. XIV w. i utrzymali się aż do początków Reformacji. Brzescy antonici posiadali dom, szpital i kościół, por. Stanisław Szpilczyński, „Kultura medyczna na Dolnym Śląsku w przeszłości”, *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 25 (1970), 3: 377; Jan Majewski, „Opieka zdrowotna w średniowiecznym Brzegu”, *Dolny Śląsk* 13 (2008): 25–29.

¹⁰ Sygnatura *H.E.q.6I*, informacja od Agaty Michalskiej.

¹¹ Ostatnio prowadzone są intensywne badania nad rękopiśmienną makulaturą introligatorską z opraw akt pochodzących z Archiwum Państwowego w Szczecinie, por. Karolina Kinga Figaszewska, „Fragmenty rękopisów średniowiecznych – stan badań i perspektywy badawcze. Średniowieczne fragmenty zachowane w Archiwum Państwowym w Szczecinie”, *Studia Źródłoznawcze* 57 (2019): 99–112. W ostatnim czasie o potrzebie rejestracji i opracowywania fragmentów inkunabułów pisali: Oliver Duntze, Falk Eisermann, „Fortschritt oder Fidibus? Zur Bestimmung, Bewahrung und Bedeutung von Inkunabelfragmenten”, w: *Fragment und Makulatur. Überlieferungsstörungen und Forschungsbedarf bei Kulturgut in Archiven und Bibliotheken*, red. Hans Peter Neuheuser und Wolfgang Schmitz, (Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2015): 281–307.

¹² Ewa Chlebus, „Elementy przybyszowe w oprawach późnogotyckich”, *Roczniki Biblioteczne* 61 (2017): 77, il. 8a.

¹³ Arkadiusz Wagner proponuje nazywać „oprawę ze skórą zachodzącą na tekturę (czasem oblezoną makulaturowym pergaminem) [...] półskórkiem na tekturze, patrz tegoż „«Częścią dla ozdoby, częścią aby poznano czyja to księga iest». Refleksje po lekturze artykułu recenzyjnego Marii Cubrzyńskiej-Leonarczyk”, *Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi* 13 (2019): 374.

wszystkich przypadkach ustaliłem konkretne edycje, z których pochodzą opisane fragmenty. W związku z tym, że są pozostałościami po konkretnych egzemplarzach będących niegdyś w obiegu, można je zdefiniować – za Oliverem Duntze i Falkiem Eisermannem – jako „fragmenty właściwe” (*Echte Fragmente*)¹⁴. W trzech przypadkach wyznaczyłem przybliżony czas i miejsce wykorzystania ich do oprawy innych woluminów¹⁵. Okazało się, że pochodzą z opraw wykonanych w drugiej połowie XVI wieku poza terenem Księstwa Pomorskiego, co oznacza, że użyte w oprawach fragmenty nie pochodzą z inkunabułów znajdujących się niegdyś w zachodniopomorskich księgozbiorach.

Nie ustaliłem warsztatu introligatorskiego dla jednej oprawy – kryje ona dzieło Leonharda Thureneyssera: *Hermeneia. Das ist ein Onomasticum* (Berlin 1574). Wykonano ją niestarannie z kilku nierozciętych arkuszy druku z fragmentami tekstu Marcina Lutra *Von rechter und falscher Kirchen* in 4°, a tylną okładkę pokryto kartą komentarzy Nicolausa Panormitanusa do czwartej i piątej księgi *Dekretów* Gracjana (Nürnberg 1477¹⁶). Niestety bez identyfikacji warsztatu drukarskiego, w którym odbito arkusze z dziełem Lutra, trudno stwierdzić, gdzie i kiedy wykonano oprawę (być może w Szczecinie?).

Wśród tych makulaturowych znalezisk warto jednakże zwrócić uwagę na jeden obiekt. Jest nim fragment drukowanego na pergaminie *liturgicum*, użytego jako scyzura przy oprawie klocka zawierającego obecnie 33 kazania Johanna Draconitesa (drukowane w Lubece i Hamburgu w latach 1549–1550). Niewielki fragment zidentyfikowałem jako pozostałość po karcie 35-wierszowego mszału (zawiera tekst formularzy mszy na święto Objawienia Pańskiego oraz na niedzielę w oktawie tego święta), wydanego, na co wskazuje analiza typograficzna, przez drukarnię Braci Wspólnego Życia z Rostoku (Fratres Domus Viridis Horti)¹⁷. Jest to najprawdopodobniej pozostałość trzeciej edycji *Missale Sverinense*, datowanej na „[post 1500(?)]” (Katalog, nr 5) (Fot. 1). Znalezisko ma dużą wartość, gdyż do dziś nie zachował się żaden kompletny egzemplarz tego druku – znamy go tylko

¹⁴ Duntze, Eisermann, „Fortschritt”, 283–289.

¹⁵ Opis elementów zdobniczych i innych wskazówek pozwalających identyfikować warsztaty introligatorskie znajdują się w dołączonym Katalogu inkunabułów.

¹⁶ GW M48014; IBP nr 4147.

¹⁷ Za pomoc w identyfikacji fragmentu oraz przesłane materiały bardzo dziękuję w tym miejscu dr. Oliverowi Duntze ze Staatsbibliothek Berlin Preussischer Kulturbesitz (pracownia Gesamtkatalog der Wiegendrucke / Inkunabelsammlung).

z sześciu pojedynczych kart¹⁸. Oprawę, w której wykorzystano ów fragment, wykonano w Wittenberdze w warsztacie introligatora Conrada Niedela w 1567 roku dla niezidentyfikowanego monogramisty „B H K”.

Warto jeszcze pokusić się o krótkie przedstawienie proveniencji wspomnianych czterech starych druków, w oprawach których odnaleziono resztki edycji inkunabułow. Oczywiście o przynależności wszystkich do interesującego nas księgozbioru szczecińskiego świadczą dawne sygnatury w postaci charakterystycznej grzbietowej nalepki oraz XIX-wieczna pieczętka – „Ex Biblioth[eca] Gymn[asii] Pal[aeo] Sedin[ensis]”¹⁹. W każdym z woluminów odnajdziemy jednak wcześniejsze proveniencje. Wspomniane wyżej, współoprawne edycje Johanna Draconitesa posiadał niezidentyfikowany „B H K”. Dzieło autorstwa Jeana Taisniera *Opus mathematicum octo libros* (Köln 1583; z fragmentami dwóch paleotypów w oprawie) nabył w 1586 roku David Fabricius z Esens, pastor, kartograf i słynny astronom amator²⁰. W 1656 roku księgę zakupił bliżej nieznaną David Sartorius, później znalazła się w rękach Andreasa Müllera²¹, skąd trafiła do zbiorów gimnazjalnych. Z księgozbioru Greiffenhagiusa pochodzi również opisana wyżej edycja pracy Leonhardta Thureneyssera *Hermeneia. Das ist ein Onomasticum* (Berlin 1574). Trzecie wydanie *Sentencji* Jana Stobaeusa (Zurych 1559) w 1729 roku posiadał Johann Martin Riedel (1694–1738), prorektor gimnazjum w Ilfeld w Turynii²², później wolumin trafił do zbiorów szczecińskiego gimnazjum.

¹⁸ GW M23994; Carl Meltz, „Die Missaldrucke der Michaelisbrüder zu Rostock”, *Gutenberg-Jahrbuch* 32 (1957): 71, nr C, dalej cyt. jako: Meltz; Anette Löffler, „Die Berliner Inkunabelfragmente aus dem Historischen Staatsarchiv Königsberg”, *Gutenberg-Jahrbuch* 91 (2016): 136–137, Abb. 4, dalej cyt. jako: Löffler.

¹⁹ Agata Michalska, Alicja Łojko, *Katalog inkunabulów*, 86 – il. 16; 87 – il. 17 z prawej.

²⁰ Willy Jahn, „Fabricius David”, w: *Neue Deutsche Bibliographie*, t. 4, (Berlin Duncker & Humboldt 1959), 731–732; „David Fabricius (9. März 1564 – 7. Mai 1617). Astronom, Kartograph, Astrologe und Wetterbeobachter”, *Oll' Mai – Schriftenreihe – herausgegeben von der Ostfriesischen Landschaft*, t. 11, (Aurich: Ostfriesische Landschaftliche Verlags- und Vertriebsgesellschaft mbH, 2017).

²¹ Agnieszka Borysowska, „Powojenne losy szczecińskich księgozbiorów historycznych na przykładzie biblioteki Andreasa Müllera Greiffenhagiusa (1630–1694)”, w: *Księgozbiory rozproszone. Losy księgozbiorów historycznych po II wojnie światowej*, red. Aleksandra Siuciak (Malbork: Muzeum Zamkowe, 2015), 83–94; Agnieszka Borysowska, Michał Gierke, „Andreas Müller Greiffenhagius (1630–1694) – konterfekt uczonego orientalisty”, *Rocznik Chojęński. Pismo historyczno-społeczne* 10 (2018): 93–132.

²² Alex Wellner, „Der Goslarer Rektor Gottfried Grosch, ein Landsmann und Freund Johann Gottfried Schnabels”, *Schnabeliana. Jahrbuch der Johann-Gottfried-Schnabel-Gesellschaft* 9 (2006–2008): 45, przypis 32.

Rycina 1. *Missale Sverinense* (?) [Rostock: Fratres Domus Viridis Horti, post 1500(?)], fragm., sygn. Inc. 404 (fragm.).

Źródło: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu (fot. J. Łukaszewski)

Opisy katalogowe sześciu inkunabułów oparte są na IBP, w dwóch przypadkach na GW²³. Ponadto powołałem się na bibliografie autorstwa Ludwiga Haina²⁴ i Waltera A. Copingera²⁵, katalog inkunabułów Bayerische Staatsbibliothek²⁶ oraz bazę ISTC²⁷. W opisach druków z XVI wieku przywoływałem bibliografię VD16²⁸, opracowanie Hansa-Ericha Teitge²⁹ oraz *Bibliografię Polską* Karola Estreichera³⁰. Noty katalogowe inkunabułów i szesnastowiecznych druków uzupełnia opis fizyczny zabytków oraz informacje o proveniencji, zdobieniach i marginaliach rękopiśmiennych. Do każdej noty katalogowej fragmentu inkunabułu podałem skrócony opis bibliograficzny druku (druków – jeśli będzie mowa o klocku), w którego oprawie wykorzystano fragment paleotypu, wraz z podaniem proveniencji woluminu i próbą ustalenia warsztatu introligatorskiego, w którym wykonano oprawę³¹.

²³ *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*, t. 1–11 (Leipzig-Stuttgart: Hiersemann, Berlin: Akademie-Verlag 1925–2008), dalej cyt. jako: GW; *Nachträge zu Hain's Repertorium Bibliographicum und seine Fortsetzungen. Als Probe des Gesamtkatalogs des Wiegendrucke*, red. Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke, (Leipzig: Haupt 1910), dalej cyt. jako: GW(Nachtr.).

²⁴ Ludwig Hain, *Repertorium bibliographicum, in quo libri omnes ab arte typographica inventa usque ad annum MD typis expressi ordine alphabetico vel simpliciter enumerantur vel accuratius recensentur*, t. 1–2, (Stuttgartiae: J.G. Gotta, Lutetiae Parisiorum: J. Renouard, 1826–1838), dalej cyt. jako: H.

²⁵ Walter Arthur Copinger, *Supplement to Hain's Repertorium bibliographicum*, P. 1, (London: Henry Sotheran and Co., 1895), dalej cyt. jako: HC.

²⁶ Stalla Gerhard, Günter Mayer, Hermann Engel, oprac., *Bayerische Staatsbibliothek Inkunabelkatalog*, t. 1–7, red. Elmar Hertrich, (Wiesbaden: Ludwig Reichert 1988–2009), dalej cyt. jako BSB-Ink.

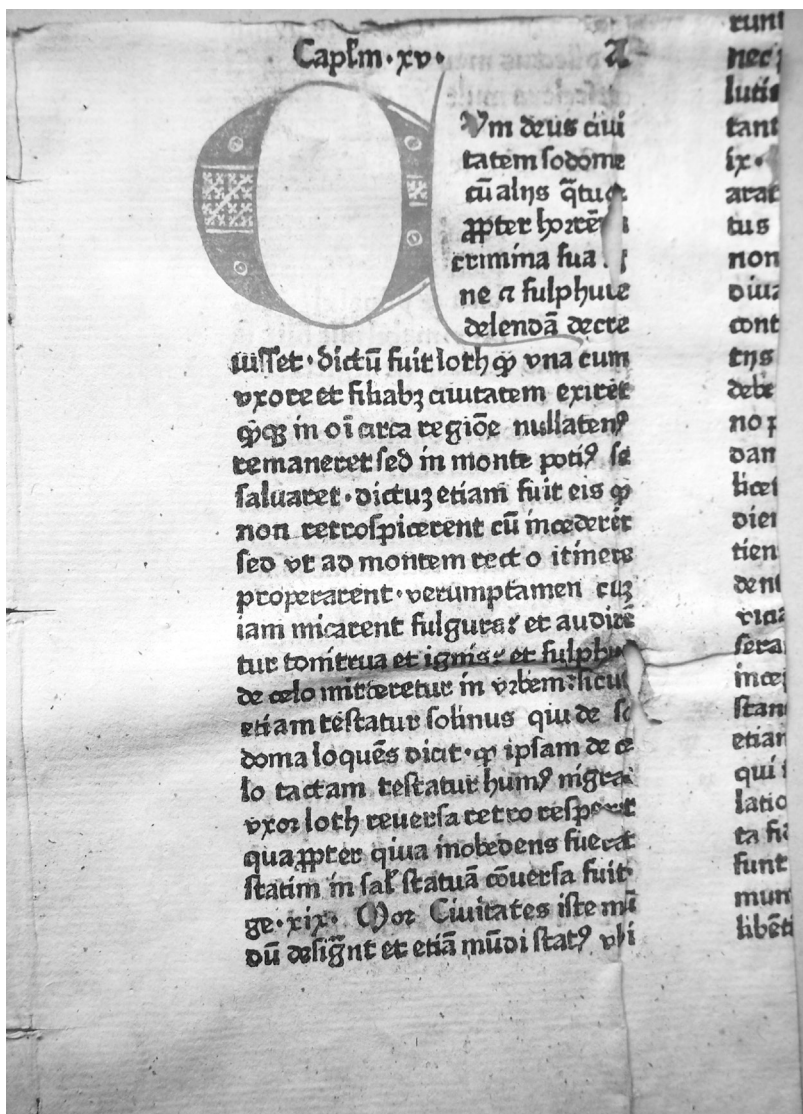
²⁷ *Incunabula Short Title Catalogue. The international database of 15th-century European printing*, dostęp 20.03.2020, <https://data.cerl.org/istc/>, dalej cyt. jako: ISTC.

²⁸ *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts*, dostęp 21.03.2020, <https://www.vd16.de>, dalej cyt. jako: VD16.

²⁹ Hans-Erich Teitge, *Der Buchdruck des 16. Jahrhunderts in Frankfurt an der Oder: Verzeichnis der Drucke*, (Berlin: Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz, Wiesbaden: Reichert, 2000), dalej cyt. jako: Teitge.

³⁰ Karol Estreicher, *Bibliografia polska*, cz. III, t. 12–34, (Kraków: Uniwersytet Jagielloński 1891–2000), dalej cyt. jako: E.

³¹ Identyfikację warsztatów introligatorskich oparłem na bazie *Einbanddatenbank gefördert durch die Deutsche Forschungsgemeinschaft*, dostęp 20.04.2020, <https://www.hist-einband.de>, dalej cyt. jako: EBDB.

Rycina 3. Berchorius Petrus, *Liber Bibliae moralis*, Deventer: Rich. Paffraet, 1477, fragm. k. b₄r. Sygn. SD 8659 III (fragm.inc.a).

Źródło: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu (fot. J. Łukaszewski)

Aneks I

KATALOG INKUNABUŁÓW

ANDREAE Ioannes

1. Summa de sponsalibus et matrimoniis.

[Leipzig: Greg. Böttiger, ca 1492/5]. 4°.

H 1070*. GW 1754. IBP 330. ISTC ia00645000. BSB-Ink I-330.

Def.: brak składki B⁴.

Liczne marginalia sporządzone przez jedną osobę w początku XVI w., w łac. i niem.

Ostatnia (czternasta) pozycja współprawna w klocku z inkunabułami (zob. niżej nr 3, 7) oraz drukami XVI w. (zob. niżej Katalog XVI/1-XVI/11).

Prow., opr. nr XVI/8.

Sygn. SD 4485 II.

BERCHORIUS Petrus

2. Liber Bibliae moralis.

Deventer: Rich. Paffraet, 1477. 2°.

HC 2796. GW 3864. IBP nie not. ISTC ib00338000.

Fragm.: zachowane tylko uszkodzone k. b₃-₈.

Rubryki, inicjały.

Karty stanowią wypełnienie górnej okładki starego druku:

Taisnier, Jean (1508–1562): *Opus mathematicum Octo Libros*, Köln: D. Baum, 1583. 2°. VD16 T 73. Sygn. SD 8659 III.

Proweniencja druku: 1. *David Fabricius Esensis [...] huius libri possessor constat Embd[...] [...] anno 1586; In Embden gekauft vor 12 Daler und 3 scherp im Jahr unsers heren I[esu] C[hristi] 1586. David Fabricius pastor tho Resterhaus thu Dhornum herlicheit* (wpisy na przedniej wyklejce, częściowo uszkodzone); 2. *Verus huius libri possessor D. G. S. constat [...] Rth. 6 gr. D. Gregorius Sartorius Anno 1656* (wpis na k. tyt., zamazany); 3. *Andreae Mülleri Greiffenhagii* (wpis na karcie tytułowej). 4. *Ex Biblioth. Gymn. Pal. Sedin.* (pieczętka, XIX w.); dawne sygn.: 13 (naklejka grzbietowa).

Oprawa: pergamin, owalna plakietka z nieczytelnym wyobrażeniem (ale najpewniej nie superekslibris), makulatura introligatorska (zachowane fragmentarycznie karty z inkunabułów, opisanych pod tym nr. oraz pod nr. 4), resztki wiązań. Najprawdopodobniej oprawę wykonano w Emden między 1583 a 1586 rokiem.

Sygn. SD 8659 III (fragm.inc. a).

DISCORDIA

3. De discordia praedicatorum et minorum cum clero saeculari. – Quaestio de contractibus emptionis et venditionis redituum. – Iacobus de Paradiso: De reemptionibus.

[Leipzig: Greg. Böttiger, ca 1495]. 4°.

H 6275. GW 8478. IBP 1939. ISTC id00267000. BSB-Ink T-405 (Tractatulus de discordia).

Według BSB-Ink przypisanie dzieła *De reemptionibus* Jakubowi Kartuzowi, (jego nazwisko widnieje również w tytule) nie znajduje potwierdzenia w literaturze.

Liczne marginalia sporządzone przez jedną osobę w początku XVI w., w łac. i niem.

Druga pozycja współprawna w klocku z inkunabulami (zob. nr 1, 7) oraz drukami z XVI wieku (zob. niżej Katalog XVI/1-XVI/11).

Prow., opr. nr XVI/8.

Sygn. SD 4473 II.

GRATIANUS

4. Decretum cum apparatu Bartholomaei Brixiensis et Ioannis Semecae (Teutonici).

Strassburg: Io. Grüninger, 4 IX 1484. 2°.

HC* (Add.) 7901. GW 11368. IBP 2452. ISTC ig00375000. BSB-Ink G-268.

Fragm.: k. sygn. d₂, g₅₋₆ (uszkodz.).

Rubrykacje.

Wypełnienie dolnej okładki starego druku opisanego wyżej, pod nr 2.

Sygn. SD 8659 III (fragm. inc. b).

MISSALE

5. Missale Sverinense (?). [Rostock: Fratres Domus Viridis Horti, post 1500 (?)]. 2°. GW M23994. Meltz s. 66–71, nr C. Löffler, s. 135–137 (oraz Abb. 4).

Ex. perg.

Środkowy fragment 1 karty pergaminowej, 303x ca30/32 mm.

2 kol., 35 l. Czcionki: 6:140G (M₆₁) [uwaga: 20 l.=143–4 mm], 2:119G (M₇), 7:70G (M₇). Inicjał „C” (lombard z perlami o wys. 15 mm). Druk czarny i czerwony.

Tekst: *Officium in Die Epiphanie. Officium in Dominica infra Octavam Epiphanie* [fragm.]:

Rekonstrukcja tekstu z strony recto:

kol. α

l. 1. [*druk czarny, czcionka 6:140G*: Deus qui hodierna die] **unige-** ||

l. 2. [nitum tuum gentibus stell] **a duce** ||

l. 3. [revelasti concede propitius ut q] **ui iā** ||

...

l. 6. [*druk czerwony*: Lectio Ysaie prop] **hete** ||

l. 7. [*druk czarny*: surge, illuminare Jherusalem] **quia** ||

l. 8. [venit lumen tuum et glo] **ria dñi** ||

...

l. 30. [*druk czerwony*: Secundum] **Math3** ||

l. 31. [*druk czarny*: Cum natus esset Ihesus in Beth] **le=** ||

l. 32. [leem Iude in diebus Herodis regis ec] **ce=** ||

l. 33. [magi ab oriente vener] **unt** ||

l. 34. [Iherosolimam dicentes. Ubi est qui] **na=** ||

l. 35. [tus est rex Iudeorum? Vidimus] **enī stel=** ||

kol. β

l. 1. **la**[m eius in oriente]...

...

l. 32. [*druk czerwony*:] **O**[ffertorium. Reges Tharsis et insula munera] ||

l. 33. [*druk czarny*: of] **fe**[rrent...] ||

l. 34. **et** [?adorabunt eum omnes re] ||

l. 35. **ge**[?es terre, omnes gentes servient ei] ||

Rekonstrukcja tekstu ze strony verso:

kol. α

l. 1. [*druk czarny*] [Secreta. Ecclesie tue Domine quesumus dona propicius intueri
qui] **b3** ||

...

l. 5. [*druk czarny, czcionka 7:70G*: Pref] **acio** ||

...

[*formularz mszy na niedzielę Infra Octavam Epiphanie*]

l. 21. [*druk czerwony, czcionka 6:140G*: Epistola ad Roman] **os** ||

kol. β

l. 1. [*druk czarny*:] **singul**[i autem alter alterius membra in] ||

l. 7–8 [czerwony inicjał – lombard – “C“, wys., 15 mm = 2 l.:] C[druk czarny?]um factus esset Ihesus annorum duodecim, ascendentibus illis Ihero] ||

l. 9: [druk czarny:] **solima**[m]... ||

...

l. 34. [druk czarny:] **grac**[ia apud deum et homines. Offertorium. Iu] ||

l. 35. [druk czarny:] **bilate de**[o omnis terra...].

Fragment pergaminowy był użyty jako scyzura przy przedniej okładzinie klocka z 33 drukowanymi kazaniami Johanna Draconitesa (1494–1566)³². Został wyjęty i poddany konserwacji.

³² Das ist Man, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2479, sygn. SD1287IIIb). Eine Osterpredigt Von der Aufferstehung Iesu Christi, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2508, sygn. SD1293III). Vom Breutgam Iesv Christo, Hamburg: J. Lew, 1549 (VD16 D 2520, sygn. SD1294III). Vom Ewigen Feuer des Altars, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2524, sygn. SD1290III). Vom Schuldopfer und Danckopffer, Lübeck: G. Richolff, 1549 (VD16 D 2530, sygn. SD1290IIIb). Vom Speisopffer, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2531, sygn. SD1289IIIb). Vom Streitbarn Helden Gideon, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2533, sygn. SD1291IIIb). Vom Werckmeister Jesu Christo, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2534, SD1299III). Von dem Altars Unsers Gottes, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2538, sygn. SD1288IIIb). Von dem Erlöser Der Gefangenen Zion, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2543, sygn. SD1298IIIb). Von dem Fels Jesu Christo, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2547, sygn. SD1288III). Von dem Haupt unter den Heiden Jesu Christo, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2554, sygn. SD1293IIIb). Von dem Helt Der Helffen kan Jesu Christo, Lübeck: G. Richolff, 1549 (VD16 D 2557, sygn. SD1297III). Von dem Herrn Denn alle Welt loben sol Jesu Christo, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2559, sygn. SD1298III). Von dem Höhisten Der auff's nidrige sihet Jesu Christo, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2565, sygn. SD1297IIIb). Von dem Konig den alle könige anbetten werden Jesu Christo, Lübeck: G. Richolff, 1549 (VD16 D 2568, sygn. SD1296III). Von dem Reinen Brandopffer, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2582, sygn. SD1289III). Von dem Schild David Christi aller Christen, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2585, sygn. SD1292IIIb). Von dem Siloh Jesu Christo, Lübeck: G. Richolff, 1549 (VD16 D 2589, sygn. SD287IIa). Von dem Wider On wandel, Lübeck: J. Balhorn, 1550 (VD16 D 2594, sygn. SD1289IIc). Von dem Zweige Des Hern Jesu Christo, Lübeck: J. Balhorn, 1549 (VD16 D 2597, sygn. SD1300III). Von den fürstehern Die Friede leren, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2598, sygn. SD1303III). Von den Letzten Wortten Daud, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2602, sygn. SD1292III). Von der Auffart Jesu Christi, Lübeck: J. Balhorn, 1550 (VD16 D 2605 – uwaga w VD16 błędna datacja druku: 1547, sygn. SD1295IIIb). Von der Gülden Kron Jesu Christi, Lübeck: G. Richolff, 1549 (VD16 D 2607, sygn. SD1294IIIb). Von der Sindflüt und dem Casten Noah, Lübeck: G. Richolff, 1549 (VD16 D 2613, sygn. SD1286III). Von der Stat unsers Gottes, Lübeck: J. Balhorn, 1550 (VD16 D 2615, sygn. SD1296IIIb). Von der Stim des Hern Jesu Christi, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2616, sygn. SD1295III). Von der Weihe Aarons vnd seiner Soene, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2619, sygn. SD1291III). Von des Weibes Samen über der Taufe des Juden Isaak vom Geschlecht Levi und seines Sohnes Jakob, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2625, sygn. SD1285III). Von ewerm Gott Jesu Christo, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2626 – uwaga miejsce wydania ustalone na podstawie VD16. Drukarzem, wg VD16, był Johann Balhorn Starszy. Jednak czcionka oraz charakterystyczny drzeworyt: k. A₄v, scena Przemienienia Pańskiego, pochodzą z drukarni Georga Richolffa Młodszego, sygn. SD1302III). Von Heilbrunnen Iesu Christi, Lübeck: J. Balhorn, 1550 (VD16 D 2627, sygn. SD1301III). Von Zwillingen in Rebeca Leibe, Lübeck: G. Richolff, 1550 (VD16 D 2631, sygn. SD1286IIa).

Proweniencja klocka: 1. „*B H K || 1567*” – superekslibris literniczy; 2. *Ex Biblioth. Gymn. Pal. Sedin.* (pieczętka, XIX w.); dawne sygn.: *Th.P.f.4.* (zapiska na k. tyt., XVIII w.); 4 (naklejka grzbietowa).

Oprawa: deska fazowana, półskórek (skóra świńska), tłoczonia ślepe (radełko EBDB r003602); warsztat: Wittenberga, Conrad Niedel (EBDB w000427), 1567. Oprawa zniszczona – brak połowy górnej deski oraz całej deski dolnej (zachowane uszkodzone obleczenie).

Inc. 404 (fragm.).

PANORMITANUS Nicolaus de Tudeschis

6. *Lectura super quarto et quinto Decretalium.*

Nürnberg: Io. Sensenschmidt et Andr. Frisner, 27 IV 1477 [1478]. 2°.

H*12332. GW M48014. IBP 4147. ISTC ip00069000. BSBInk T-529.

W kolofonie odbita błędnie data roczna, por. ISTC, BSB-Ink.

Fragm. Tylko k. [268= F₁].

Kartę użyto jako część dolnej okładziny druku: Thureneysser zum Thurn, Leonhardt (1531–1596): *Hermēneia, Das ist ein Onomasticum*, Berlin: Grawen Kloster, 1574. 2°. VD16 T 1169. Sygn. SD 1324 IV.

Proweniencja druku: 1. *Andreae Mülleri Greiffenhagii* (wpis na k. sygn.) (r); 2. *Ex Biblioth. Gymn. Pal. Sedin.* (pieczętka, XIX w.); dawne sygn.: *G.U.f.3.B* (zapis na przedniej wyklejce, XVIII/XIX w.); *XXXII* (zapiska na przedniej k. ochronnej r., XVIII/XIX w.); *No XI* (zapiska na przedniej k. ochronnej r., XIX w.); *XVI, 219(2)* (zapiska na przedniej k. ochronnej r., XIX/XX w.).

Oprawa druku: makulatura introligatorska: sklejone, nierozcięte arkusze druków XVI/XVII w. (w tym fragmenty niezidentyfikowanej edycji dzieła M. Lutra: *Von Rechter und Falscher Kirchen = Wider Hans Worst*, [s. l., s. n., s. a.] in 4°) oraz karta z opisanego tu inkunabułu. Być może oprawę wykonano w Szczecinie, w poł. XVII w.

Sygn. SD 1324 IV (fragm.inc).

PRIVILEGIA (ordinum)

7. *Privilegia, libertates et indulgentiae benefactorum Ordinis s. Antonii.*

[Leipzig: Mart. Landsberg, ca 1497]. 4°.

GW (Nachtr.) 289; GW M35433. IBP 4579. ISTC ip00983570.

Liczne marginalia sporządzone przez jedną osobę w początku XVI wieku, w łac. i niem. Na k. tyt. m.in. żartobliwe rozwiązanie akrostychów: *BEANVS [=] Bestia*

est asinina nesciens vitam studiosorum. MONACHVS [=] Morum oppressor nequitie amator cultor heresis virtutum spoliator.

Jedenasta pozycja współprawną w klocku z inkunabulami (zob. nr 1, 3) oraz drukami z XVI wieku. (zob. niżej Katalog XVI/1-XVI/11).

Prow., opr. nr XVI/8.

Sygn. SD 4482 II

RUDIMENTUM

8. Rudimentum Novitiorum. Lübeck, Luc. Brandis, 5 VIII 1475. 2°.

H*4966. GW M39062. IBP 4817. ISTC ir00345000. BSB-Ink R-283.

Ex. perg.

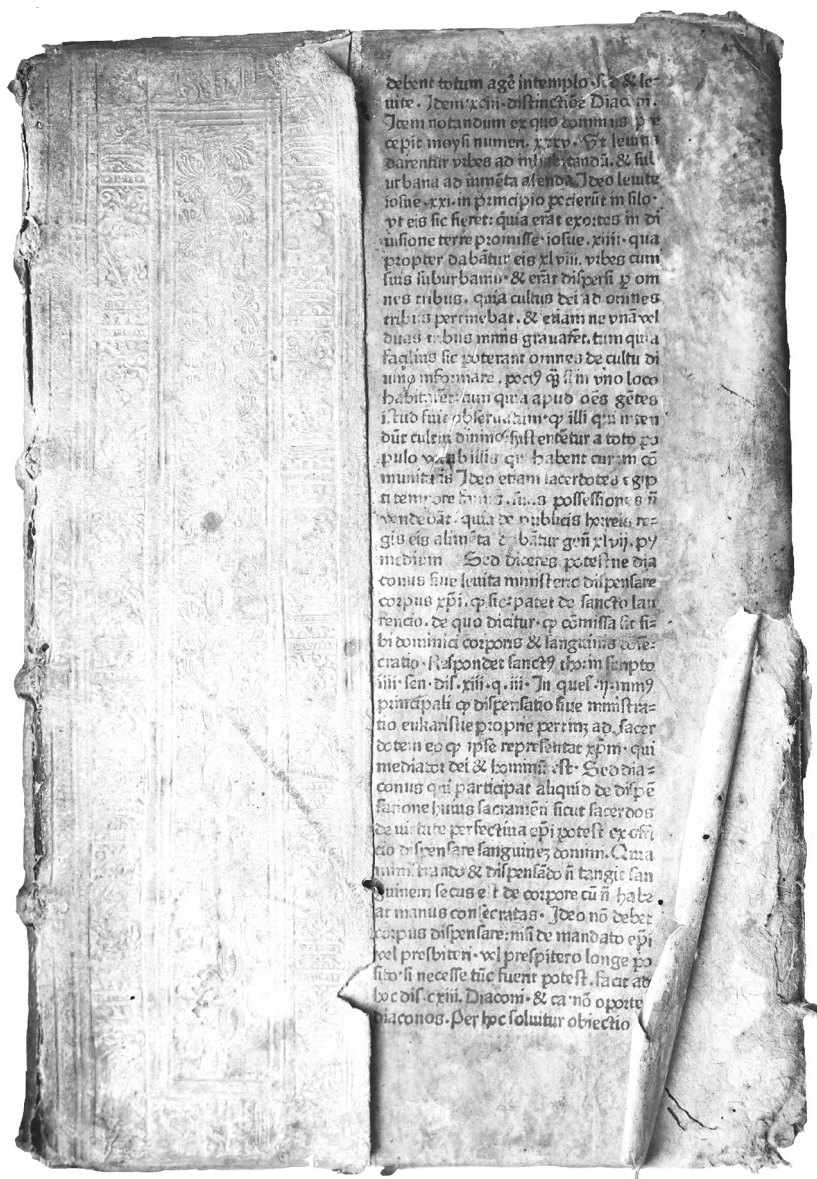
Tylko fragm. k. [147= p₄].

Fragmenty tej przeciętej karty stanowią obleczenie przedniej i tylnej okładki staro druku: Ioannes Stobaeus: Keras Amalthaias, Eklogai Apophthegmatōn Kai Hypothikōn [...] Sententiae ex thesauris Graecorum delectae [...] a Conrado Gesnero [...] in Latinum sermonem traductae [...], Zürich: Chr. Froschauer, VIII 1559. 2°. VD16 J 772. Sygn. SD 6574 III.

Proweniencja druku: 1. *Io. Martinus Riedel; Ex liberali donatione A. R. collegae sui amantissimi possidet me J. M. Riedel M. DCCXXIX* (wpis na k. tyt.); 2. *Ex Biblioth. Gym. Pal. Sedin.* (pieczęć, XIX w.); dawne sygn.: *Cont.Ph.f.3.* (zapis na przedniej wyklejce); 3 (naklejka grzbietowa).

Oprawa: półskórek na tekturze: oblezony w połowie długości świńską skórą, zdobioną ślepym tłoczeniem (radełka EBDB r003752, r003787), a w połowie makulaturą introligatorską, tj. fragmentami karty opisanego wyżej inkunabułu. Oprawę wykonano najpewniej w Augsburgu, krótko po 1559 roku, w warsztacie mistrza określanego jako: „Augsburger-Fugger-Meister”, por. EBDB w004467.

Sygn. SD 6574 III (fragm. inc.).

Rycina 4. *Rudimentum Novitiorum*. Lübeck, Luc. Brandis, 5 VIII 1475, fragm. k. [p₄]. Sygn. SD 6574 III (fragm. inc.).
 Źródło: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu (fot. J. Łukaszewski)

Konkordancje			
sygnatur BUP inkunabulów i nr katalogu	nr GW i nr katalogu	nr IBP i nr katalogu:	nr Haina, Copingera i nr katalogu
Inc.404 (fragm.) – 5	1754 – 1	330 – 1	H 1070 – 1
SD 4473 II – 3	3864 – 2	1939 – 3	H 4966 – 8
SD 4482 II – 7	8478 – 3	2452 – 4	H 6275 – 3
SD 4485 II – 1	11368 – 4	4147 – 6	H 12332 – 6
(uwaga: SD 4473 II 4482 II 4485	289(Nachtr) – 7	4579 – 7	HC 2796 – 2
II współopr. także z drukami	M23994 – 5	4817 – 8	HC (Add) 7901 – 4
XVI w., por niżej Aneks XVI/	M35433 – 7		
I-XVI/II)	M39062 – 8		
SD 6574 III (fragm. inc.) – 8	M48014 – 6		
SD 8659 III (fragm. inc. a) – 2			
SD 8659 III (fragm. inc. b) – 4			
SD 1324 IV (fragm. inc.) – 6			

Index topo-typograficzny (ułożony wg miast;

* oznaczono inkunabuly niezawierające nazwiska drukarza)

Deventer

– Richard Paffraet:

1477 Berchorius Petrus: Liber Bibliae moralis. 2°. – nr 2.

Leipzig

– Gregorius Böttiger

[ca1492/5] *Andreae Ioannes: Summa de sponsalibus et matrimoniis. 4°. – nr 1.

[ca 1495] *De discordia praedicatorum et minorum cum clero saeculari. – Quaestio de contractibus emptionis et venditionis reddituum. – Iacobus de Paradiso: De reemptionibus. 4°. – nr 3.

– Martinus Landsberg

[ca 1497] *Privilegia, libertates et indulgentiae benefactorum Ordinis s. Antonii. 4°. – nr 7.

Lübeck

– Lucas Brandis

5 VIII 1475 Rudimentum Novitiorum. 2°. – nr 8.

Nürnberg

– Ioannes Sensenschmidt et Andreas Frisner

27 IV 1477 [1478] Panormitanus Nicolaus de Tudeschis: Lectura super quarto et quinto Decretalium. 2°. – nr 6.

Rostock

- [Fratres Domus Viridis Horti]
[post 1500(?)] *Missale Sverinense (?). 2°. – nr 5.

Strassburg

- Ioannes Grüninger
4 IX 1484 Gratianus: Decretum cum apparatu Bartholomaei Brixiensis et Ioannis Semecae (Teutonici). 2°. – nr 4.

Aneks II**XVI/1-XVI/11**

Druki z XVI wieku, zawarte w klocku SD 4472 II-4485 II, współprawne z inkunabułami nr 1, 3, 7.

XVI/1. Ailly, Pierre d'(1350–1420?)

Liber [...] super Libros Metheororum, (Liptzk: per Jacobum Thanner, 16 I 1506). xxix, [3] k. 4°. VD16 P 1806. Prow. i opr. zob. niżej nr XVI/8. Dziesiąta pozycja w klocku ze starymi drukami i inkunabułami SD 4472 II-SD 4485 II.
Sygn. SD 4481 II.

XVI/2. Andreae Ioannes (ca1270–1348)

Arbor Consanguineitatis cum suis enigmatibus et Figuris, (Nuremberge: per Wolffgangum Huber, 24 IX 1510). [23] k., sygn. a-e⁴, f³, ilustracje drzeworytnicze. 4°. VD16 J 323. Prow. i opr. zob. niżej nr XVI/8. Siódma pozycja w klocku ze starymi drukami i inkunabułami SD 4472 II-SD 4485 II.
Sygn. SD 4478 II.

XVI/3. Balthasar de Porta (-ca 1500)

Expositio canonis sacratissimae missae, [Leipzig]: (Impressa est per Melchiorum Lotter, 1507). [20] k., sygn. A-D^{6.4}. 4°. VD16 M 5529. Bardzo liczne glosy łac., niem., sporządzone w większości przez jedną osobę na początku XVI w. oraz kilka późniejszych wpisów. Na k. tyt. wpisana cena druku: *Constat XII grossos marchiticos* (ręką „głównego” glosatora z pocz. XVI w.). Prow. i opr. zob. niżej nr XVI/8. Szósta pozycja w klocku ze starymi drukami i inkunabułami SD 4472 II-SD 4485 II.
Sygn. SD 4477 II.

XVI/4. Bomhouver, Christian (–1518)

Instructio et ordinatio pro negotio sacratissimarum indulgentiarum in favorem partium Livonie ac orthodoxae fidei tutelam contra Ruthenos, [Leipzig: Martin Landsberg, ca 1508]. [10] k., sygn. A⁶-B⁴ (ost. cz.). 4°. E XIII, 245-246 (inne wyd.). VD16 ZV 31568. Prow. i opr. zob. niżej nr XVI/8. Dwunasta pozycja w klocku ze starymi drukami i inkunabulami SD 4472 II-SD 4485 II.

Sygn. SD 4483 II

XVI/5. Emser Hieronymus (1477–1527)

Dialogismus [...] de origine propinandi vulgo computandi, (Impressum in [...] oppido Lipsensi: calcographo Jacobo Thanner, 1513). [12] k., sygn. A–B⁶, ilustracje drzeworytnicze. 4°. VD16 E 1113. Bardzo liczne glosy łac., niem., sporządzone przez jedną osobę na początku XVI w. i kilka wpisów późniejszych. Prow. i opr. zob. niżej nr XVI/8. Czwarta pozycja w klocku ze starymi drukami i inkunabulami SD 4472 II-SD 4485 II.

Sygn. SD 4475 II.

XVI/6. Libanius (314–393)

Declamatio Libanij oratoris Atheniensis de uxore loquace, (Lipsi: per Melchiorum Lotterum, 1511). [9] k., sygn. A⁴-B⁵. 4°. VD16 L 1483. Prow. i opr. zob. niżej nr XVI/8. Trzecia pozycja w klocku ze starymi drukami i inkunabulami SD 4472 II-SD 4485 II.

Sygn. SD 4474 II.

XVI/7. Sacranus Joannes, z Oświęcima (1443–1527)

Errores Atrocissimorum Ruthenorum Ex Tractatu [...] Joannis Sacrani [...] quem intitulavit Elucidarium errorum ritus Ruthenici: et inscripsit [...] Alberto Episcopo Vilnensi, [Leipzig: Martin Landsberg], (1508). [4] k. sygn. A⁴. 4°. E XXVII, 13 (inne wyd.). VD16 S 1234. Prow. i opr. zob. niżej nr XVI/8. Trzynasta pozycja w klocku ze starymi drukami i inkunabulami SD 4472 II-SD 4485 II.

Sygn. SD 4484 II.

XVI/8. Statuta Synodalia Episcopatus Misnensis

Statuta Synodalia Episcopatus Misnensis. [Ex speciali comissione [...] Johannis de Salhauszen [...] per Wilhelmum de Betzschtz [...] redacta et diligenter emendata]. (in [...] Liptzk: perque Melchiorum Lotter, [post 18 III] 1504). VD16 M2263. xxxviiij, [1] k., ilustracje drzeworytnicze. 4°. Prow. 1. *Ex Biblioth. Gymn. Pal. Se-din.* (piecz., XIX w.); dawne sygn.: 9 (zapis na grzbiecie); 61 (papierowy szyldzik na grzbiecie).

Opr. deska fazowana, półskórek (skóra jasna), tłoczenia ślepe – pędy ruty, radełko z motywem wici roślinnej, częściowo zachowane klamry; brak połowy górnej deski. Bardzo liczne glosy łac., niem., sporządzone przez jedną osobę w początkach XVI w. i kilka wpisów późniejszych; w tym, na ost., nlb. k. verso zapiska „głównego” glosatora z pocz. XVI w.:

[1423 III 28:]

Palmarum Festo quid facta sit memor esto

Annis millenis quadringet atque vigenis

Terno recente summi pons ecce repente

Labitur in undis vulgus rapiturque profundis

Quibusdam submersis, quisdam vivisque reversis,

*Presul it illesus cum palmis sic quoque clerus*³³.

Pierwsza pozycja w klocku ze starymi drukami i inkunabułami SD 4472 II-SD 4485 II.

Sygn. SD 4472 II.

XVI/9. Tomasz z Akwinu (św., 1225–1274)

Pulcherrimum opusculum quo quadragintaduo articuli [...] continentur [Ed. Konrad Wimpina], (*Impressum Francophordie cis Oderam: per me Joannem Hanaw, 30 X 1509*). Teitge 69. VD16 ZV 14933. [8] k., sygn. A-B⁴, ilustracje drzeworytnicze. 4°. Bardzo liczne glosy łac., niem., sporządzone przez jedną osobę na początku XVI w. i kilka zapisek późniejszych. Prow. i opr. zob. wyżej nr XVI/8. Piąta pozycja w klocku ze starymi drukami i inkunabułami SD 4472 II-SD 4485 II.

Sygn. SD 4476 II.

XVI/10. Wimpina Konrad (1460/64–1531)

De divina providentia contra mundi sapientium [...] libri tres, (*In florentissima Francophordiana Achademia: Excussit... Ioannes Hanaw, 1 III 1516*). [72] k., sygn. A-M⁶, ilustracje drzeworytnicze. 4°. Teitge 117. VD16 K 1512.

Bardzo liczne glosy łac., niem., sporządzone przez jedną osobę na początku XVI w. i kilka zapisek późniejszych. Na k. M₆v wpisana cena druku: *Constat iiij grossos marchiticos* oraz zapiski kronikarskie (ręką „głównego” glosatora z pocz. XVI w.):

³³ Zob. przypis 7.

[1506 :] *Anno 1506 Eximius doctor Conradus de Wimpina Francophordiae cum ceteris ad novum studium venerabile erigendum introductus est.*

[1512 VI 15 :] *Anno domini 1512 in die Viti et Modesti Generosus dominus Joahim de Bibersteyn Soraviam pervenit.*

Prow. i opr. zob. wyżej nr XVI/8. Ósma pozycja w klocku ze starymi drukami i inkunabulami SD 4472 II-SD 4485 II.

Sygn. SD 4479 II.

XVI/11. Wimpina Konrad (1460/64–1531)

De predestinatione et prescientia divina [...] libri tres, [Frankfurt (Oder): Johannes Hanau, ca 1516]. [55] k., sygn. A-C⁶, D⁴, E-G⁶, H⁶, I⁴, K⁵, ilustracje drzeworytne. 4°. Teitge 119. VD16 K 1530. Prow. i opr. zob. wyżej nr XVI/8. Dziewiąta pozycja w klocku ze starymi drukami i inkunabulami SD 4472 II-SD 4485 II.

Sygn. SD 4480 II.

Bibliografia

Borysowska, Agnieszka. „Powojenne losy szczecińskich księgozbiorów historycznych na przykładzie biblioteki Andreasa Müllera Greiffenhagiusa (1630–1694)”. W: *Księgozbiory rozproszone. Losy księgozbiorów historycznych po II wojnie światowej*, red. Aleksandra Siuciak, 83–94. Malbork: Muzeum Zamkowe, 2015.

Borysowska, Agnieszka, Michał Gierke. „Andreas Müller Greiffenhagius (1630–1694) – konterfekt uczonego orientalisty”. *Rocznik Chojęński. Pismo historyczno-społeczne* 10 (2018): 93–132.

Gerhard, Stalla, Günter Mayer, Hermann Engel, oprac. *Bayerische Staatsbibliothek Inkunabelkatalog*. red. Elmar Hertrich. T. 1–7. Wiesbaden: Ludwig Reichert, 1988–2009.

Chlebus, Ewa. „Elementy przybyszowe w opracach późnogotyckich”. *Roczniki Biblioteczne* 61 (2017): 67–84.

Copinger, Walter Arthur. *Supplement to Hain's Repertorium bibliographicum*. P. 1. London: Henry Sotheran and Co., 1895.

„David Fabricius (9. März 1564 – 7. Mai 1617). Astronom, Kartograph, Astrologe und Wetterbeobachter”. *Oll' Mai – Schriftenreihe – herausgegeben von der Ostfriesischen Landschaft*. T. 11. Aurich: Ostfriesische Landschaftliche Verlags- und Vertriebsgesellschaft mbH, 2017.

Duntze, Oliver, Falk Eisermann. „Fortschritt oder Fidibus? Zur Bestimmung, Bewahrung und Bedeutung von Inkunabelfragmenten”. W: *Fragment und Makulatur. Überlieferungsstörungen und Forschungsbedarf bei Kulturgut in Archiven und Bibliotheken*, red. Hans Peter Neuheuser und Wolfgang Schmitz, 281–307. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2015.

- Estreicher, Karol. *Bibliografia polska*. Cz. III. T. 12–34. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 1891–2000.
- Einbanddatenbank gefördert durch die Deutsche Forschungsgemeinschaft*. Dostęp 7.05.2020. <https://www.hist-einband.de>.
- Figaszewska, Karolina Kinga. „Fragmenty rękopisów średniowiecznych – stan badań i perspektywy badawcze. Średniowieczne fragmenty zachowane w Archiwum Państwowym w Szczecinie”. *Studia Źródłoznawcze* 57 (2019): 99–112.
- Gesamtkatalog der Wiegendrucke*. T. 1–11. Leipzig–Stuttgart: Hiersemann; Berlin: Akademie-Verlag, 1925–2008.
- GW Manuskript*. Dostęp 5.04.2020. <https://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de>.
- Hain, Ludwig. *Repertorium bibliographicum, in quo libri omnes ab arte typographica inventa usque ad annum MD typis expressi ordine alphabetico vel simpliciter enumerantur vel adcuratius recensentur*. T. 1–2. Stuttgartiae: J.G. Gotta, Lutetiae Parisiorum: J. Renouard, 1826–1838.
- Incunabula Short Title Catalogue. The international database of 15th-century European printing*. Dostęp 2.04.2020. <https://data.cerl.org/istc>.
- Jahn, Willy. „Fabricius David”. W: *Neue Deutsche Bibliographie*, 731–732. T. 4. Berlin: Duncker & Humbolt, 1959.
- Kawecka, Zofia. „Materiały do katalogu inkunabułów Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza”. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza. Biblioteka Główna* 1 (1960): 87–143.
- Kawecka-Gryczowa, Alodia, Maria Bohonos, Eliza Szandorowska, oprac. *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*. T. 1: cz. 1–2. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, 1970.
- Kawecka-Gryczowa, Alodia, Maria Bohonos, Eliza Szandorowska, Michał Spandowski, oprac., *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur. Addenda. Indices*. T. 2. Wrocław: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, 1993.
- Kowalewicz, Henryk. „Dodatki do katalogów inkunabułów i druków polskich XVI w. Biblioteki UAM w Poznaniu”. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Biblioteka* 9 (1970): 164–220.
- Löffler, Anette. „Die Berliner Inkunabelfragmente aus dem Historischen Staatsarchiv Königsberg”. *Gutenberg-Jahrbuch* 91 (2016): 131–140.
- Majewski, Jan. „Opieka zdrowotna w średniowiecznym Brzegu”. *Dolny Śląsk* 13 (2008): 25–29.
- Meltz, Carl. „Die Missaldrucke der Michaelisbrüder zu Rostock”. *Gutenberg-Jahrbuch* 32 (1957): 66–71.
- Michalska, Agata. „Inkunabuły bibliotek Pomorza Zachodniego i ich powojenne losy”. W: *Księgozbiory rozproszone. Losy księgozbiorów historycznych po II wojnie światowej*, red. Aleksandra Siuciak, 129–138. Malbork: Muzeum Zamkowe, 2015.

- Michalska, Agata. „Inkunabuły dawnej biblioteki gimnazjalnej w Szczecinie – próba odtworzenia zasobu”. *Przegląd Zachodniopomorski* 2 (2020): 119–141.
- Michalska, Agata. „Inkunabuły Książnicy Pomorskiej w świetle ostatnich badań”. W: *Książka dawna i jej właściciele*, red. Dorota Sidorowicz-Mulak, Agnieszka Franczyk-Cegła, 215–225. T. 1. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2017.
- Michalska, Agata, Alicja Łojko. *Katalog inkunabulów Książnicy Pomorskiej w Szczecinie*. Szczecin: Książnica Szczecińska im. Stanisława Staszica, 2016.
- Nachträge zu Hain's Repertorium Bibliographicum und seine Fortsetzungen. Als Probe des Gesamtkatalogs des Wiegendrucke*, red. Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke. Leipzig: Haupt, 1910.
- Szpilczyński, Stanisław. „Kultura medyczna na Dolnym Śląsku w przeszłości”. *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 25 (1970), 3: 373–391.
- Teitge, Hans-Erich. *Der Buchdruck des 16. Jahrhunderts in Frankfurt an der Oder: Verzeichnis der Drucke*. Berlin: Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz, Wiesbaden: Reichert, 2000.
- Verzeichnis der im deutschen Sprach-bereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts*. Dostęp 3.03.2020. <https://www.vdl6.de>.
- Wachter, Franz. wyd. „Sigismundi Rosiczii chronica”. W: *Geschichtschreiber Schlesiens des XV. Jahrhunderts. Scriptores Rerum Silesiacarum*, 31–86. T. 12. Breslau: Josef Max & Comp., 1883.
- Wagner, Arkadiusz. „«Częścią dla ozdoby, częścią aby poznano czyja to księga iest». Refleksje po lekturze artykułu recenzyjnego Marii Cubrzyńskiej-Leonarczyk”. *Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi* 13 (2019): 361–380.
- Wellner, Alex. „Der Goslarer Rektor Gottfried Grosch, ein Landsmann und Freund Johann Gottfried Schnabels”. *Schnabeliana. Jahrbuch der Johann-Gottfried-Schnabel-Gessellschaft* 9 (2006–2008): 37–56.
- Wydra, Wiesław. *Katalog inkunabulów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*. Poznań: Biblioteka Uniwersytecka, 2002.

ABSTRAKT

W artykule uzupełniono dotychczasową wiedzę o inkunabulach ze szczecińskiego Gimnazjum Mariackiego w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu (BUP). W tekście opisano trzy nieznane dotychczas egzemplarze z tego zbioru (GW 1754, GW 8478, GW M35433), współoprawione z 11 innymi drukami szesnastowiecznymi. Przedstawiono również wstępne efekty badań drukowanej makulatury introligatorskiej w oprawach starych druków proveniencji szczecińskiej w zbiorach BUP. Zidentyfikowano fragmenty pięciu inkunabulów, wśród których na szczególną uwagę zasługują nienotowane w IBP edycje – fragmenty dzieła Piotra Berchoriusa *Liber Bibliae Moralis* (Deventer: R. Paffraet, 1477 =

GW 3864) i szczątki *Missale Sverinense* (?) [Rostock: Fratres Domus Viridis Horti, post 1500(?)] = GW M23994. Odnalezione inkunabuły i druki XVI-wieczne zaprezentowano w formie not katalogowych, składających się z opisu bibliograficznego, uzupełnionego o cechy indywidualne każdego z egzemplarzy.

**MORE ABOUT THE INCUNABLES OF THE SZCZECIN MARIAN GYMNASIUM IN
THE COLLECTION OF THE UNIVERSITY LIBRARY IN POZNAŃ
("NEW" EXEMPLARS AND FRAGMENTS)**

ABSTRACT

The article supplements our earlier knowledge of the incunables from the Szczecin Marian Gymnasium in the University Library in Poznań (BUP). The article describes three unknown so far exemplars from this collection (GW 1754, GW 8478, GW M35433), bound together with 11 other 16th century prints. The initial results are also presented of the study on the printed bookbinding waste paper used in the bindings of the old prints of Szczecin provenience in the BUP collection. Fragments of five incunables were identified, among which particularly remarkable are the editions unrecorded in the IBP – fragments of a work by Piotr Berchorius *Liber Bibliae Moralis* (Deventer: R. Paffraet, 1477 = GW 3864) and the remnants of *Missale Sverinense*(?) (Rostock: Fratres Domus Viridis Horti, post 1500(?) = GW M23994). The discovered incunables and the 16th century prints are presented in the form of the catalogue records consisting of the bibliographic description completed with the individual features of each of the exemplars.